

NOCTUA

SIVE

NOVA EX BIBLIOTHECA VETERINARIA

Kiadja a Szent István Egyetem Állatorvos-tudományi Könyvtár, Levéltár és Múzeum

2011. szeptember
15. évfolyam 3. szám

Bronzba öntött lendület

Új színnel gazdagodott az Állatorvos-történeti Gyűjtemény állandó kiállítása: dr. Fehér Dezső c. egyetemi tanár, a Magyar Lóverseny Választó volt igazgatója több mint félszáz lovas érmet és kispasztikát ajándékozott a múzeumnak. A gyűjtemény többségében versenyekhez és eseményekhez kapcsolódó érmekből áll, számos országból. Valamennyi a ló szépségét dicséri és a lovas emberek elkötelezettségéről tanúskodik. E fórumon is köszönjük Fehér professzor úrnak az értékes adományt.

Ünneplésre érdemes

Az Állatorvosok Éve (Vet2011) és a hazai állatorvosképzés szeptemberben induló ünnepi, 225. tanéve alkalmából az Állatorvos-történeti Gyűjtemény új kiállítást rendezett „Mit adott a magyar állatorvos-tudomány a világnak?” címmel. Az ünnepek mindig alkalmat adnak egy kis számvetésre és ezen túl arra, hogy a nagyközönséghez is közelebb hozzuk a tudományos teljesítményeket. Ezzel a szándékkal, közérthető és alapos bemutatásra törekedve gyűjtöttük egybe a magyar állatorvoslás valóban világhírű és nemzetközi szinten is jól ismert eredményeit.

A hazai állatorvos-tudományt az állatorvosképzéssel egyidősnek tekinthetjük. Egyik ága ez a 250 éve Lyonban kihajtott fának. Az isko-

laalapító Tolnay Sándor 1787-ben a Bécsben működő Wolstein közvetítésével hozta haza és adta közre számos magyar nyelvű fordításban és eredeti műben a kor állatorvos-tudományi ismereteit. A nemzetközi beágyazottság akkor még természetesen is volt. A tudomány – akárcsak ma – nem ismert határokat, és attól kezdve a mai napig az ismeretszerzés fontos módja volt a külföldi iskolák látogatása, egyfajta tudományos „inasév” letöltése. A humán orvoslás területéről meghívott oktatóink beiktatásuk előtt szinte kivétel nélkül állami támogatással járták körül Európa jelentősebb állatorvos-tudományi műhelyeit.

A kiállítás első részében a mikrobiológia nagyjait mutatjuk be, akikről betegséget, kórokozót neveztek el. A Preisz-Nocard baktérium (*Corynebacterium pseudotuberculosis*), az Aujeszky-, Marek-, Derzsy- és Köves-betegség, valamint a Bartha-féle törzs felfedezésében nagy szerepet játszott, hogy 1891-ben az állatorvosi tanintézet keretében jött létre a M. királyi állami Bakteriológiai Intézet, egy olyan korszerű mikrobiológiai műhely, amely már 1900-ban, a párizsi világkiállításon nemzetközi elismerést aratott. A kétszintes új épület korszerű felszerelése mellett istállókval is rendelkezett, amelyekben a beteg és kísérleti állatokat elkülönítve tarthatták.

A magyar tudósok neveit nemcsak betegségek hordozzák: számos szakterület fejlesztéséhez járultak hozzá. A harmadik tárló a szellemi „újításokat”, a következő kettő pedig az eszköz-fejlesztéseket mutatja be. Rátz István és Kotlán Sándor – két kiemelkedő parazitológusunk – új élősködő fajokat írtak le. Marek, Wellmann és Urbányi a takarmányok ún. földalkáli-alkalicitásának (FA) meghatározására vonatkozó képletével az angol-kór vizsgálata során már az 1930-as évek elején rámutatott, hogy a szervezet jellemzően savas anyagcseréjének ellensúlyozására célszerű kissé lúgos táplálékot fogyasztatni. Felfedezésük homályba veszett, és csak évtizedekkel később került újra a tudományos érdeklődés homlokterébe a „lúgosító diéta”. Az ún. Kossa-féle reakció máig bevett eljárás a meszesedés vizsgálatára, Jármay Károly pedig az állatok átoltható, vírus okozta daganatainak (tyúkleucosis, szarvasmarha bőrpapillomatosis) vizsgálatával lett világszerte elismert állatorvos patológus. Berrár Mihály a lovak rövidlátásának vizsgálatára dolgozott ki egyszerű eljárást az ún. myopiás folt bevezetésével. A technikai újítások első sorban a sebészeti-szülészeteti eszköztár fejlesztését, a hatékonyabb és biztonságosabb beavatkozásokat szolgálták. Láthatjuk itt az Azary által továbbfejlesztett plesszimétert,

szikéket és miskároló, herélő eszközöket, de Magyary-Kossa Gyula gázkamrájának korabeli makettjét és az ezt leíró szabadalmat is.

Ha a hazai állatorvos-tudomány nagy teljesítményeiről van szó, nem hagyhatjuk ki Hutýra és Marek munkásságát. Nemzetközi tekintélyüket a 11 nyelvre lefordított, számtalan kiadást megért belgyógyászati kézikönyvük alapozta meg, amelyet múzeumunk külföldi látogatói néha még ma is egykori tankönyvüként azonosítanak, s amelyért elnyerték az ún. Budapesti-díjat.

Hutýra eredményei, melyek főként koncepciózusságát és szervezőképességét dicsérik, nem látványosak, pedig meghatározták a magyar állatorvos-tudomány és állatorvosképzés fejlődését. Jelentős szerepe volt már a Bakteriológiai Intézet létrehozásában is, de neki köszönhető, hogy a képzés a kor tudományos színvonalára emelkedett, és kiváló szakembereket oktatók. Nemzetközi tekintélye, kapcsolatai és elismertsége is hasznára voltak intézményünknek és az állategészségügynek egyaránt. E kettőt Hutýra egységben szemlélte és minden fórumon – így például a párizsi világkiállításon is – egymás mellett mutatta be nemcsak magyar, hanem német és francia nyelven is.

Marek életművét áttekintve – bár mindvégig szerény, a tudománynak élő ember maradt – zseniális problémamegoldót ismerünk meg. Egyetlen más tudós sem büszkélkedhet azzal, hogy az állatorvos-tudomány minden területén maradandó nyomot hagyott. A Marek-betegség és kórokozója felfedezésén kívül feltalálta a májmételet ellen egyetlen egyetlen hatékony szert, a Distolt; rájött, hogy a kólika tünetei bizonyos esetekben egy egyszerű orr-gyomor szondával enyhíthetők; rhinolaringszkópot szerkesztett; foglalkozott az idegrendszer elektromos ingerlékenység-vizsgálatával; kiváló klinikai diagnosztika könyvet írt; komoly eredményekre jutott a rachitis kóroktanával kapcsolatban – és még sorolhatnánk.

Az állategészségügy és az állatorvosképzés a 19. század végén – Hutýra Ferenc „vezényletével” – két alkalommal is bemutatkozott a nagyközönségnek: az Ezredéves Kiállításon (1896-ban), illetve az 1900. évi pári-

zi világkiállításon. A bemutatkozás teljes volt. Párizsban minden látogató két francia nyelvű könyvet kapott. Az egyik az állategészségügyet mutatta be, a másik az állatorvosképzést részletekbe menően. A kiállításon a nemzetközi bírálóbizottság, amelynek az egykori igazgató, Tormay Béla miniszteri tanácsos is a tagja volt, nagydíjjal (Grand Prix) tüntette ki mind a magyar állat-egészségügyi, mind az állatorvosi főiskolát bemutató alcsoportot és aranyéremmel jutalmazta Hutýra Ferenc átgondolt, magas színvonalú szervezői munkáját és a kiállításához készített ismerető könyvet. További hét tanárunk nyerte el a közreműködők arany- vagy ezüstérmét. Hogy milyen teljesítményekkel, az a kiállításon látható. Nagy szerencsénk, hogy számos korabeli kiállítási tárgy épségben megmaradt a tanszékek gyűjteményeiben.

A hazai állatorvoslás nemzetközi elismertségéhez manapság elsősorban a külföldi hallgatók képzése járul hozzá. A nagy érdeklődés, a növekvő hallgatói létszám azt bizonyítja, hogy intézményünk színvonala 225 év alatt változatlanul magas, és Budapest vonzó célpont a főként európai hallgatószámára. Reméljük, hogy kedvező képet visznek magukkal modern inaséveikről.

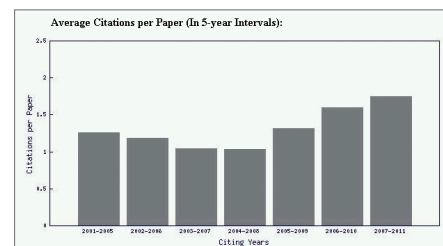
A kiállítás az Állatorvos-történeti Gyűjtemény kismúzeumában 2012. július 30-ig tekinthető meg.

Javuló mutatók

Sokszor az az érzésünk, hogy a 19. és 20. század fordulójának „aranykorát” nem lehet túlszárnyalni, és hajlamosak vagyunk a saját korunkban hanyatlást érzékelni. A tudományos világban elfogadott mutatók nem ezt igazolják. Mind az *Magyar Állatorvosok Lapja*, mind az *Acta Veterinaria Hungarica* szerepelt 2009-ben a között a 21, 2010-ben a között a 32 folyóirat között, amelyek a magyar kiadásuk közül impakt faktoralal rendelkeznek. 2010-ben az előbbinek 0,3 (2009-ben 0,2), az utóbbinak 1,264 lett az impakt faktora (2009-ben 0,642 volt), vagyis átlagosan a MÁL minden harmadik cikkére hivatkoznak (ez egy magyar nyelvű lapnál nagy eredmény!), az *Acta* esetében pedig minden cikkre több mint egy hivatkozás jut! A tudományág értékelésénél vegyük figyelembe azt is, hogy állatorvos szerzők gyakran publikálnak a többi impakt faktoros actában is: *Acta Biologica Hungarica*, *Acta Immunologica et Microbiologica Hungarica*, *Acta Zoologica*, *Acta Physiologica Hungarica*, és időnként az *Élelmiszervizsgálati Közleményekben* is. Mindezt megtudhatjuk a **Journal Citation Reports** adatbázisból, amely most már az EISZ keretében elérhető az egyetemek számára.

Egy másik, az impaktfaktor-számításon alapuló eszköz is rendelkezésünkre áll ebben az évben először: az **Essential Science Indicators**, amely képes arra, hogy országok,

a legjobb kutatóhelyek, kutatók, folyóiratok teljesítményét mutassa be a hivatkozásokra alapozva, tíz évre visszatekintve. Az *Acta Veterinaria Hungarica* cikkeire adott hivatkozások száma például az alábbiak szerint alakult 2001 óta:

Ha az egyes szakterületeken nézzük a legnagyobb súlyúnak ítélt magyar tanulmányokat, inkább az alaputatásban és jelentős nemzetközi orgánumban, nemzetközi szerzőgárda tagjaként publikáltakat találjuk meg. A Szent István Egyetem is viszonylag szerényen szerepel ebben a tudományos élbolyban. Ne feledjük: egy kis ország alulfinanszírozott, kevesek által ismert nyelvet beszélő kutatói számára kemény feladat és küzdelem bekerülni a tudomány láthatatlan kollégiumába. A hazai folyóiratok megítélésének, státuszának javulása nagy lehetőség, amely több év alatt, de beérhet, és nagymértékben hozzájárulhat, hogy tudományos eredményeinket az egész világ megismerhesse.

Scopus – végre!

Hosszú várakozás után végre elérhető az EISZ keretében a Science Directen (SciVerse) belül a Scopus adatbázis, amely a Web of Science mellett hivatkozásokat is feldolgoz és elemel, és azért vonzó a kutatók számára, mert jóval több európai forrást dolgoz fel, mint a WoS. Bár további összehasonlításokra van szükség, tapasztalataink szerint néhány új hivatkozás előfordulhat az eddig ismeretekhez képest.

Az adatbázis használata egyszerű. Kereszünk egy-egy intézmény – például karunk – publikációira, és sorba állíthatjuk őket a rájuk adott hivatkozások száma szerint. Egy-egy szerzőre kattintva megismerhetjük tudományos „előéletét”: mióta és hol publikál, kik a szerzőtársai, hogyan alakul idézettsége, mennyi a Hirsch-indexe stb., és mindezt egy lapon megtaláljuk tudományos értékelése alatt.

Kedvező hír, hogy a Scopus hivatkozások is lekérhetővé válnak a Magyar Tudományos Művek Tárában (MTMT).

Természetesen ez az adatbázis is értékeli a folyóiratokat, méghozzá új mutatókat – SNIP (Source Normalized Impact per Paper) és SJR (SCImago Journal Rank) bevezetve, a <http://www.journalmetrics.com/> oldalon. E mutatók szerint az *Acta Veterinaria Hungarica* a középmezőnyben helyezkedik el, de a *Magyar Állatorvosok Lapját* is „jegyzik”.

HuVetA

<http://huveta.univet.hu:8080/dspace>

A Magyar Tudományos Művek Tára (MTMT) mellett, amelyet a Noctua 2010. 1. számában már figyelmükbe ajánlottunk, s amelyben most már a kar aktív dolgozóinak szinte teljes publikációs termése megtalálható, egyre több egyetem törekszik arra, hogy a tudományos dolgozatok, tananyagok, szakdolgozatok és doktori disszertációk teljes szövegét is összegyűjtse és a szerzők engedélyével szabadon vagy az egyetemen belül hozzáférhetővé tegye.

The screenshot shows the HuVetA website interface. At the top, it says 'HuVetA Hungarian Veterinary Archive Magyar Állatorvos-tudományi Archívum'. Below this, there's a search bar and a 'Communities and Collections' section. The section lists several communities and collections, including 'Faculty of Veterinary Science / Állatorvos-tudományi Kar', 'Clinic for Large Animals / Üllői Nagyállatklinika', 'Dep. of Animal Breeding, Nutrition and Laboratory Animal Science / Állattenyésztési, Takarmányozási és Laborállat-tudományi Int.', and 'Dep. of Animal Hygiene, Herd-health and Veterinary Ethology / Állathigiéniai, Állomány-egészségügyi és Állatorv. Etológiai Tansz.'. There are also navigation links like 'Home', 'Browse', and 'Sign on to:'.

Mi az előnye ezeknek az ún. repozitóriumnak?

- Egy helyen könnyen áttekinthetővé és elérhetővé teszik az intézmény tudományos termését, ami növeli az intézmény tekintélyét.
- Az internetes keresők számára is kereshetővé teszi a metaadatokat és a teljes szövegeket, akkor is, ha ezek nem szabadon hozzáférhetők. Ezzel hozzájárul a tudományos eredmények terjesztéséhez.
- Az MTMT-hez hasonló gyűjtő-adatbázisok „le tudják szűrni”, azaz a szabadon hozzáférhető teljes szövegeket be tudják kapcsolni saját rendszerükbe.
- Számos, egyébként csak az olvasóteremben, egy példányban használható dokumentumhoz biztosítanak széles körű, esetleg teljesen szabad hozzáférést, beleértve a drága folyóiratokban megjelent közleményeket is. (E folyóiratok többsége ugyanis engedélyezi a szerző számára az önarchiválást, és a cikk valamely verziójának közzétételét.)
- Növelik a szerző szabadságát saját művének felhasználásában és közzétételében, és növelik az ezekre születő hivatkozások számát, így módon javítják a kutató munkájára vonatkozó tudományos mérőszámokat.
- Eleget tesznek az OTKA, a Doktori Tanács és más központi intézmények követelményeinek.

Több éve készülünk a rendelkezésünkre álló szerény eszközökkel arra, hogy az Állatorvos-tudományi Kar számára megindítsuk ezt a szolgáltatást. Miszori Katalin, Hajdu

Gábor és Juhász Dávid munkája nyomán, egy TÁMOP pályázat szerény hozzájárulásával sikerült számos szakdolgozatot, PhD-dolgozatot, könyvtári dokumentumot és néhány történeti művet feltölteni a HuVetA-nak keresztelt (Hungarian Veterinary Archive, Magyar Állatorvos-tudományi Archívum) adatbázisba. A dspace-alapú repozitórium kezelőfelülete angol, így ezt vettük pillanatnyilag első nyelvnek, de dolgozunk a rendszer fordításán. A jelenlegi tesztváltozat javítása, fejlesztése és feltöltése folyamatos, azonban már most közel 250 dokumentumot kereshetünk vagy böngészhetünk tanszék, cím, szerző, tárgyiszó és idő szerint.

tának mozgás közbeni változásairól készített szemléltető plasztikákat. A szobor a kiállításon – amelyen mellesleg a művésznek ezen kívül még száz műve szerepelt – aranyérmert nyert, majd 1901-ben felállították a budai várban, az ún. Királyi Lovarda előtt. A vert vörösből készült alkotásnak maga a palota építész, Hauszmann Alajos tervezett talapzatot. A szoborról készült képeslapot 1911-ben küldték egy hölgynek a belgiumi Ostendébe. Ezen még eredeti helyén látható. A második világháború különösen nagy károkat okozott a várban, a szobor is súlyosan megsérült. Az évtizedekig tartó helyreállítás eredeti környezetét megsemmisítette, és csak 1983-ban került új helyére, az ún. Hunyadi-udvar közepére, a Magyar Nemzeti Galéria bejárata elé.

Fotókiállítás

A könyvtár olvasótermében ebben a félévben *Hagyomány és korszerűség – Életképek az üllői Nagyállatklinikáról* című fotókiállítás látható dr. Perényi János felvételeiből, amelyeken egy ősi módszerrel végzett trepanációs beavatkozással és a legmodernebb laparoszkópos beavatkozások egyikével ismerkedhetnek meg az érdeklődők.

Kosáry Judit – Scheiber Pál:
Szerves kémia

Kosáry Judit és Scheiber Pál professzorok e tankönyvben számos, nem kémiai/vegyészmérnöki egyetemi szak hallgatói számára kívánnak írásos szerves kémiai tananyagot nyújtani. Tekintettel e hallgatói csoportok speciális ismeretigényére, a jelen kötet mérete a szerves kémiai tankönyvek szokásosan nagyobb terjedelmével szemben visszafogott, messzemenően szem előtt tartva a megvalósíthatóság fontos követelményét.

A szerzők nagy hangsúlyt fektettek a szerves vegyületek különböző típusainak funkcionális csoportok szerinti bemutatására, a közöttük végbemenő reakciókra és ezek magyarázatára, azzal a határozott didaktikai céllal, hogy a szerves kémia lényegét és belső összefüggéseit megértsék, és ezáltal a szerves kémia ne a sokmilliónyi szerves vegyület kezelhetetlen halmazát jelentse az olvasó számára, hanem egy logikus, elsajátítható modern tudományt. Ezen túlmenően fokozott figyelemmel tárgyalják a biomolekulák kémiáját, és ezzel elengedhetetlenül szükséges ismereteket kívánnak átadni az alkalmazott élettudományokat tanuló egyetemi hallgatóknak.

Tartalmával e könyv egyrészt hozzájárul egy-egy szakképzés kimeneteli követelményekben lefektetett ismeretanyagához, másrészt pedig alapokat biztosít több, szerves kémiára is épülő tantárgy (biokémia, élettan, élelmi-szervekémia, takarmányozás, környezeti kémia, toxikológia stb. eredményes elsajátításához.

Reméljük, hogy szerzőink meggyőződnek a közlés eme új formájának hasznáról és egyre több dolgozatot juttatnak el a HuVetA-ba az érdeklődők hasznára és örömére.

Lófékező

Az 1900-as párizsi világkiállításra készült ifjabb Vastagh György lovát megfékező csi-kóst ábrázoló remekműve, amelyhez a bábolnai ménesben folytatott előtanulmányokat. Az ágaskodó ló anatómiailag is pontos ábrázolását az is segítette, hogy Vastagh Zim-mermann felkérésére korábban a ló izomza-

